

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 0 8 1 7 4 1 1 3

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

MEHANIKA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Četrtek, 29. maj 2008

SPLOŠNA MATURA

Moderirana različica

PODROČJE PREVERJANJA A

A1

Navedene vrednosti veličin pretvorite v zahtevane enote.

a) $\rho = 500 \frac{\text{kg}}{\text{m}^3} = \dots \frac{\text{g}}{\text{dm}^3}$ (1 točka)

b) $\sigma = 100 \frac{\text{N}}{\text{mm}^2} = \dots \text{kPa}$ (1 točka)

c) $v = 360 \frac{\text{km}}{\text{h}} = \dots \frac{\text{m}}{\text{s}}$ (1 točka)

d) $M = 15 \text{ Nmm} = \dots \text{kN m}$ (1 točka)

e) $I = 125000 \text{ mm}^4 = \dots \text{dm}^4$ (1 točka)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

a) $\rho = 500 \frac{\text{kg}}{\text{m}^3} = 500 \cdot \frac{1000 \text{ g}}{1000 \text{ dm}^3} = 500 \frac{\text{g}}{\text{dm}^3}$ 1 točka

b) $\sigma = 100 \frac{\text{N}}{\text{mm}^2} = \frac{100 \text{ N}}{10^{-6} \text{ m}^2} = 10^5 \text{ kPa}$ 1 točka

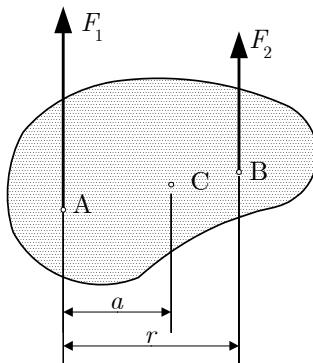
c) $v = 360 \frac{\text{km}}{\text{h}} = 360 \cdot \frac{1000 \text{ m}}{3600 \text{ s}} = 100 \frac{\text{m}}{\text{s}}$ 1 točka

d) $M = 15 \text{ Nmm} = 15 \cdot 10^{-3} \cdot 10^{-3} \text{ kNm} = 15 \cdot 10^{-6} \text{ kNm}$ 1 točka

e) $I = 125000 \text{ mm}^4 = 125000 \cdot 10^{-8} \text{ dm}^4 = 1,25 \cdot 10^{-3} \text{ dm}^4$ 1 točka

A2

V točkah A in B delujeta na telo vzporedni sili F_1 in F_2 . Razdalja med silama je r . V točki C dodamo sistemu še silo F tako, da je telo v ravnotežju.

V nalogi izrazite:

- a) Velikosti momentov sil F_1 in F_2 glede na točko A.

(1 točka)

- b) Velikost sile F . Lego in smer sile F označite v skici.

(2 točki)

- c) Velikosti momentov sil F_1 , F_2 in F glede na točko C ter izpeljite izraz za razdaljo a .

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

a) $M_{F_1} = 0$

$M_{F_2} = +rF_2$ 1 točka

b) $F = F_1 + F_2$ 1 točka

c) $M_{F_1} = -aF_1$

$M_{F_2} = (r - a)F_2$

$M_F = 0$ 1 točka

$\sum M_{iC} = 0$

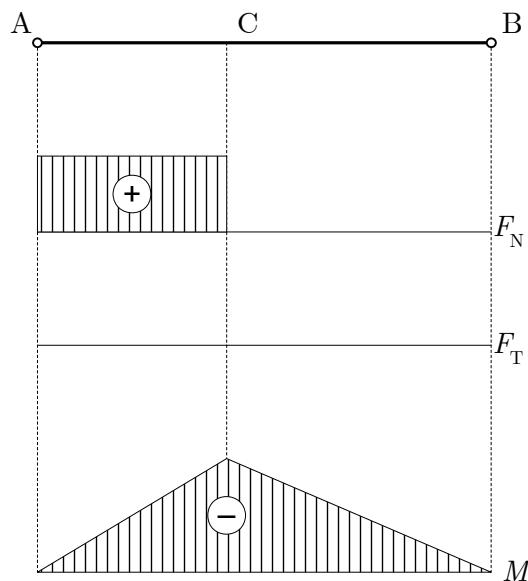
$F_2(r - a) - F_1a = 0$

$F_2r - F_2a - F_1a = 0$

$a = \frac{F_2r}{F_1 + F_2} = \frac{F_2r}{F}$ 1 točka

A3

Nosilec \overline{AB} je statično določeno podprt v točkah A in B s členkastima podporama, ter v točki C obremenjen s silo \vec{F} . Skica prikazuje potek notranje osne sile in upogibnega momenta vzdolž osi nosilca.

- a) Dopolnite skico nosilca z obema podporama.

(2 točki)

- b) V skico vrišite silo \vec{F} .

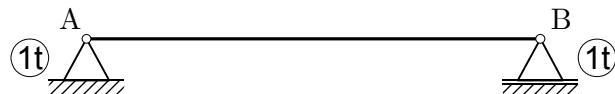
(1 točka)

- c) Dopolnite diagram prečnih sil.

(2 točki)

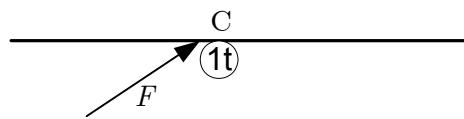
Rešitev in navodila za ocenjevanje:

a)

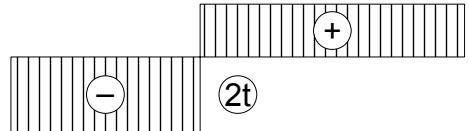
..... 2 točki

b)

..... 1 točka

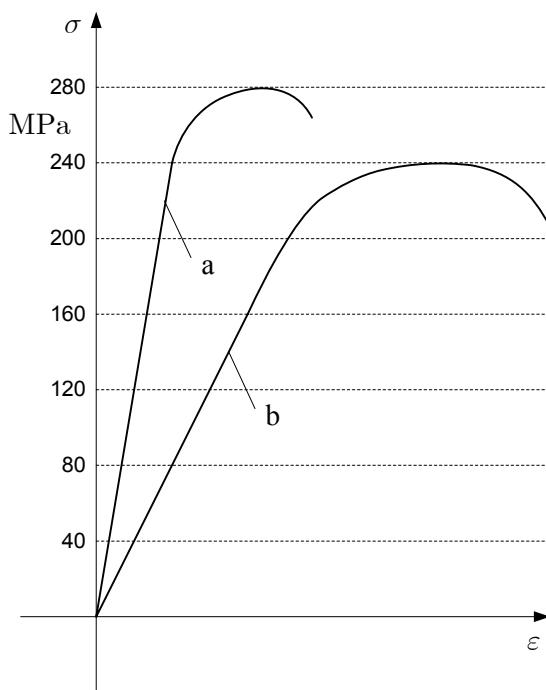
c)

..... 2 točki

A4

Na skici sta prikazana diagrama $\sigma - \varepsilon$ za dva materiala ("a" in "b").

Napišite:

a) Kateri material ima večji modul elastičnosti?

(1 točka)

b) Kolikšni sta natezni trdnosti obeh materialov?

(2 točki)

c) Kateri material je bolj žilav?

(1 točka)

d) Kako imenujemo zakon, ki ga zapišemo z enačbo $\varepsilon = \frac{\sigma}{E}$?

(1 točka)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

- a) Material "a" ima večji modul elastičnosti 1 točka
- b) $R_{ma} = 280 \text{ MPa}; R_{mb} = 240 \text{ MPa}$ (1+1) 2 točki
- c) Material "b" je bolj žilav 1 točka
- d) Zakon imenujemo Hookov zakon 1 točka

A5**Po spodnjih dveh enačbah računamo napetosti pri dveh različnih načinih obremenitve.**

Napišite, kateremu načinu obremenitve ustreza vsaka od enačb, in tudi, kaj pomenijo simboli, uporabljeni v enačbah.

a) $\sigma = \frac{M}{W}$

σ –

M –

W –

(3 točke)

b) $\sigma = \frac{F}{A}$

σ –

F –

A –

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

a) $\sigma = \frac{M}{W}$ upogib 1 točka

σ – maksimalna (robna) napetost

M – (upogibni) moment

W – odpornostni moment (prereza) (1+1) 2 točki

b) $\sigma = \frac{F}{A}$ nateg (ali tlak) 1 točka

σ – napetost

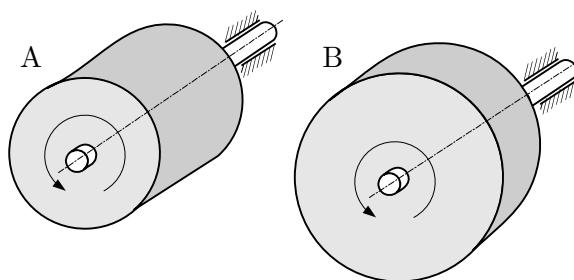
F – (osna) sila

A – prerez 1 točka

A6

Na skici sta narisani dve valjasti telesi A in B različnih premerov ($D_A < D_B$). Telesi se vrtita okrog svojih vzdolžnih osi. Kotni hitrosti obeh teles sta enaki, prav tako njuni masi.

Enačba $E_k = J\omega^2/2$ obravnava vrtenje teles.

- a) Kaj izračunamo z zgoraj napisano enačbo?

(1 točka)

- b) Napišite, katere veličine označujejo simboli v enačbi in njihove enote.

(2 točki)

E_k –

J –

ω –

- c) Katero telo ima večjo kinetično energijo? Utemeljite odgovor.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

- a) Kinetično energijo vrtečega se telesa 1 točka
 b) E_k – kinetična energija v J

J – masni vztrajnostni moment v kg m^2

ω – kotna hitrost v s^{-1}

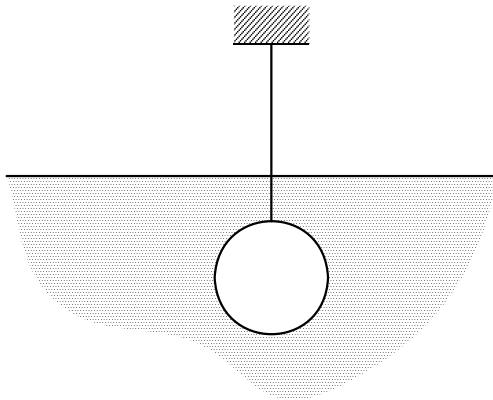
Pomen dveh simbolov in ustrezni enoti 1 točka

Pomen tretjega simbola in ustrezna enota 1 točka

- c) Večjo kinetično energijo ima telo B, 1 točka
 ker ima telo B večji masni vztrajnostni moment kakor telo A 1 točka

A7

Krogla z gostoto ρ_K in prostornino V je pritrjena na žico in potopljena v vodo z gostoto ρ_V .

a) Narišite vse sile, ki delujejo na kroglo.

(1 točka)

b) Napišite enačbo za silo vzgona.

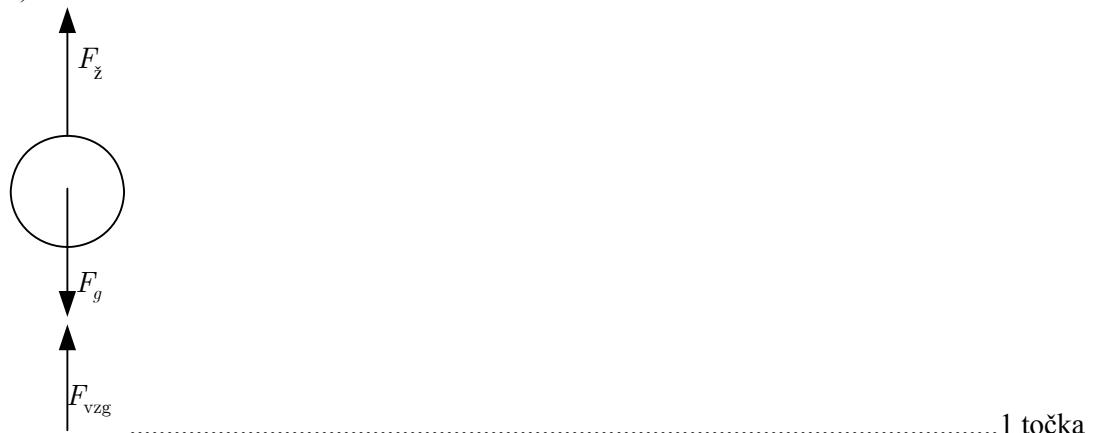
(1 točka)

c) Izpeljite enačbo za silo, s katero deluje žica na kroglo. Rezultat izrazite s podanimi veličinami V , ρ_K in ρ_V .

(3 točke)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

a)

b) $F_{vzg} = \rho_V V g$ 1 točka

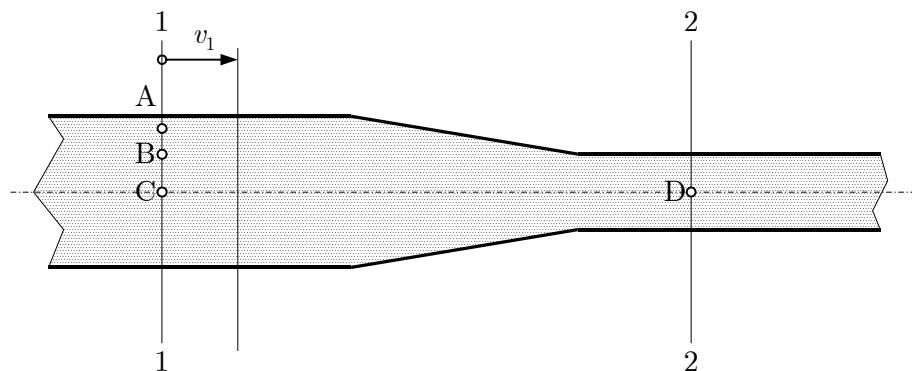
c) $F_g = \rho_K V g$ 1 točka

$F_z = F_g - F_{vzg}$ 1 točka

$F_z = \rho_K V g - \rho_V V g = (\rho_K - \rho_V) g V$ 1 točka

A8

Cevovod, v katerem se pretaka tekočina, ima v prerezu 1–1 premer d_1 , v prerezu 2–2 premer d_2 . Premer d_2 je manjši od premera d_1 . V prerezu 1–1 je srednja pretočna hitrost v_1 .

- a) Skicirajte dejanske hitrosti delcev A, B in C, ki so trenutno v prerezu 1–1. Bodite pozorni na velikosti hitrosti glede na hitrost v_1 .

(3 točke)

- b) Skicirajte srednjo hitrost pretakanja v prerezu 2–2 in jo označite z v_2 . Spet bodite pozorni na velikost hitrosti glede na hitrost v_1 .

(1 točka)

- c) Absolutni tlak tekočine v točki C je p_C , absolutni tlak tekočine v točki D pa je p_D . Obkrožite pravilno trditev:

A $p_C = p_D$

B $p_C < p_D$

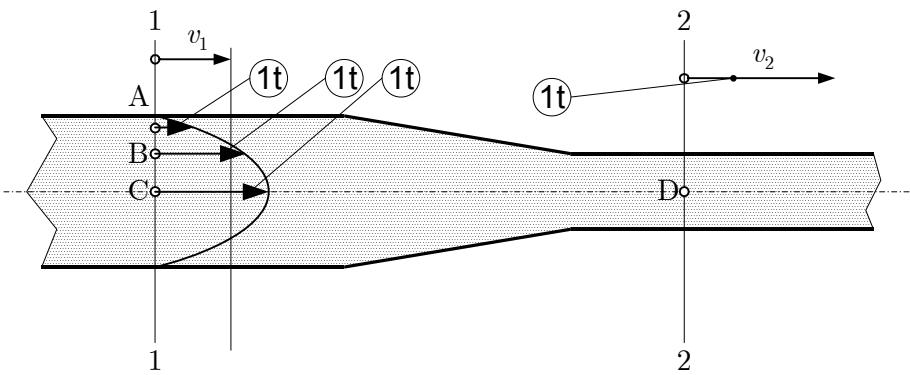
C $p_C > p_D$

D $p_D = -p_C$

(1 točka)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

a) in b)

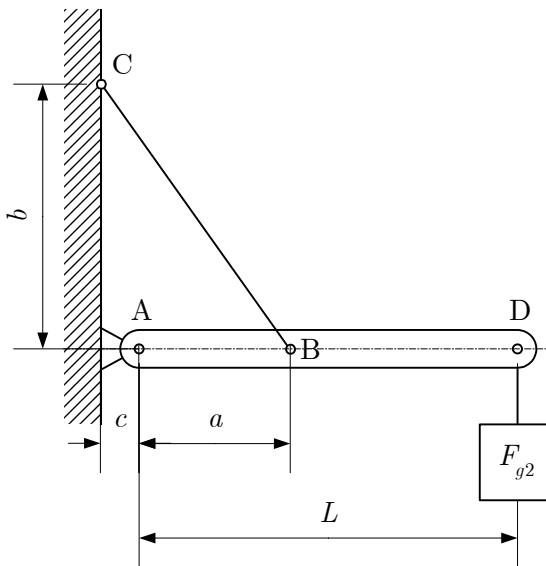
.....4 točke

- c) Obkrožen odgovor C1 točka

PODROČJE PREVERJANJA B

B1

Homogen lesen tram \overline{AD} dolžine $L = 1,8 \text{ m}$ in teže $F_{g1} = 216 \text{ N}$ je podprt, kakor je narisano na skici. V točki D je na tramu pritrjeno breme teže $F_{g2} = 300 \text{ N}$. Razdalje so $a = 0,6 \text{ m}$, $b = 1,05 \text{ m}$ in $c = 0,1 \text{ m}$.

a) Narišite računski model sproščenega telesa (trama) in imenujte podpore.

(6 točk)

b) Izračunajte velikosti reakcij.

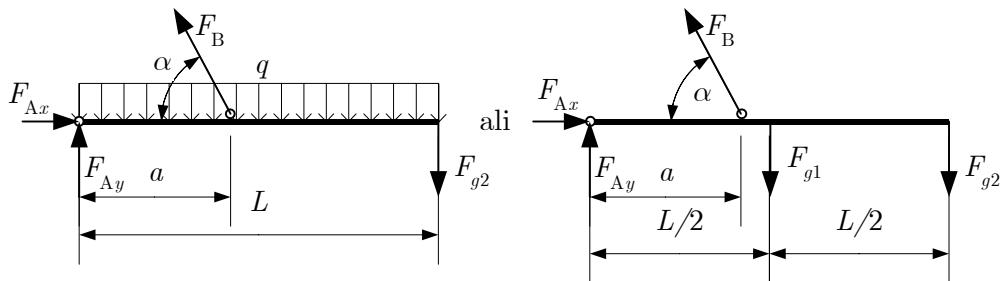
(8 točk)

c) Za tram \overline{ABD} narišite potek upogibnih momentov (na značilnih mestih napišite številčne vrednosti).

(6 točk)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

a)

.....(2+2) 4 točke

Podpora A je nepomična členkasta podpora 1 točka

Podpora B je nihalna podpora ali pomična členkasta podpora 1 točka

b) $\tan \alpha = \frac{b}{a+c} = \frac{1,05}{0,6+0,1} = 1,5 \Rightarrow \alpha = 56,31^\circ$ 1 točka

$$q = \frac{F_{g1}}{L} = \frac{216}{1,8} = 120 \text{ N/m}$$
 1 točka

$$\sum F_{ix} = 0; \quad F_{Ax} - F_B \cos \alpha = 0$$
 1 točka

$$\sum F_{iy} = 0; \quad F_{Ay} + F_B \sin \alpha - F_{g2} - F_{g1} = 0$$
 1 točka

$$\sum M_{iA} = 0; \quad F_{g2}L + F_{g1}\frac{L}{2} - F_B a \sin \alpha = 0$$
 1 točka

$$F_B = \frac{L}{2a \sin \alpha} (2F_{g2} + F_{g1}) =$$

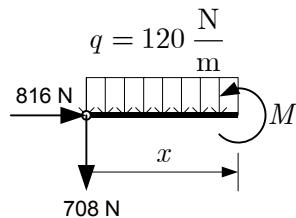
$$= \frac{1,8}{2 \cdot 0,6 \cdot \sin 56,31^\circ} (2 \cdot 300 + 216) = 1471,1 \text{ N}$$
 1 točka

$$F_{Ay} = F_{g1} + F_{g2} - F_B \sin \alpha =$$

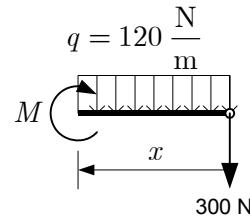
$$= 216 + 300 - 1471,1 \cdot \sin 56,31^\circ = -708 \text{ N}$$
 1 točka

$$F_{Ax} = F_B \cos \alpha = 1471,1 \cdot \cos 56,31^\circ = 816 \text{ N}$$
 1 točka

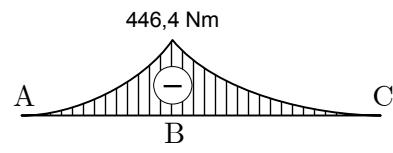
c)

$$M = -708x - 120 \frac{x^2}{2} \begin{cases} M(0) = 0 \\ M(0,6) = -446,4 \text{ N m} \end{cases}$$
 (1+1) 2 točki

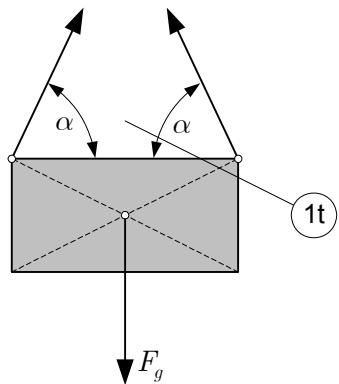

$$M = -300x - 120 \frac{x^2}{2} \begin{cases} M(0) = 0 \\ M(1,2) = -446,4 \text{ N m} \end{cases}$$
 (1+1) 2 točki

..... (1+1) 2 točki

b)

1 točka

$$\sum F_{iy} = 0 \dots \text{1 točka}$$

$$2F \sin \alpha - F_g = 0 \dots \text{1 točka}$$

$$F = \frac{F_g}{2 \cdot \sin \alpha} \dots \text{1 točka}$$

$$F = \frac{11772}{2 \cdot \sin 75,07^\circ} = 6092 \text{ N} \dots \text{1 točka}$$

$$F_A = F_g = 11772 \text{ N} \dots \text{1 točka}$$

c) $A = \frac{d^2 \pi}{4} \dots \text{1 točka}$

$$A = \frac{8^2 \pi}{4} = 50,3 \text{ mm}^2 \dots \text{1 točka}$$

$$\sigma = \frac{F}{A} \dots \text{1 točka}$$

$$\sigma = \frac{6092}{50,3} = 121,1 \frac{\text{N}}{\text{mm}^2} \dots \text{1 točka}$$

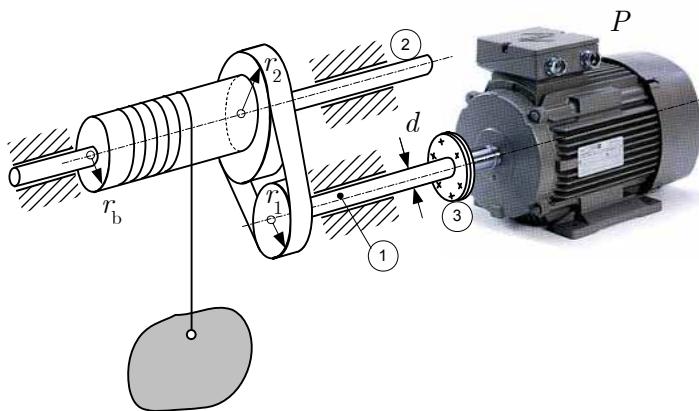
Ker je $\sigma < \sigma_{\text{dop}}$, je premer ustrezen \dots 1 točka

d) $\Delta l = \frac{Fl}{EA} \dots \text{2 točki}$

$$\Delta l = \frac{6092 \cdot 1552}{2,1 \cdot 10^5 \cdot 50,3} = 0,895 \text{ mm} \dots \text{1 točka}$$

B3

Z narisano napravo dvigamo breme z motorjem moči $P = 2 \text{ kW}$ pri vrtilni frekvenci $n = 800 \text{ vrt/min}$. Trenje med jermenicama in jermenom je tako veliko, da ni spodrsavanja.

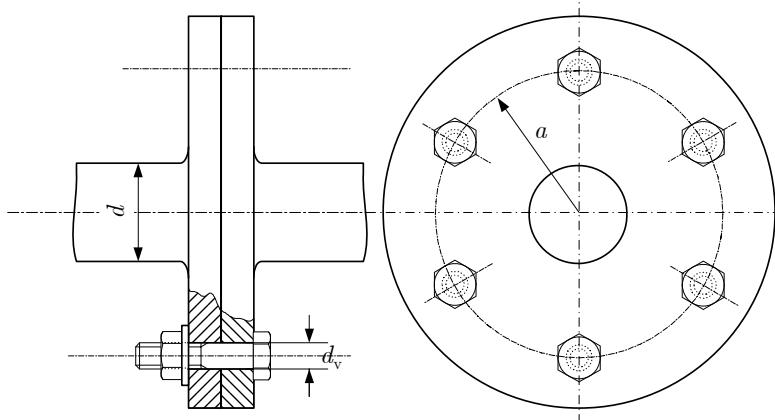
a) Izračunajte velikost vrtilnega momenta na gredi ①.

(4 točke)

b) Izračunajte potrebnii premer d gredi ①, če je dopustna torzijska napetost $\tau_{t \text{ dop}} = 12 \text{ MPa}$.

(5 točk)

c) Motor je povezan z gredjo ① z gredno vezjo ③, kakor kaže skica.

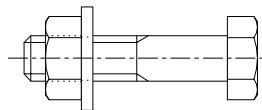
Obkrožite, kakšen je način obremenitve prečnega prerezja stebla vijakov pri dviganju bremena. Izračunajte ustrezno napetost ob postavki, da med površinama gredne vezi ni trenja. Vijaki premera $d_v = 4 \text{ mm}$ so nameščeni na razdalji $a = 30 \text{ mm}$ od središča gredi.

(6 točk)

- A Tlak.
- B Strig.
- C Nateg.
- D Torzija.
- E Upogib.
- F Površinski tlak.

- d) Vijake gredne vezi privijemo toliko, da se v njihovem prečnem prerezu pojavi normalna napetost velikosti 120 MPa. Narišite sili, s katerima plošči gredne vezi v tem primeru delujeta na vijak, ter s točkama A in B označite njuni prijemališči. Izračunajte velikosti obeh sil.

(5 točk)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

a) $P = M_1 \omega$ 1 točka

$$\omega = 2\pi n = 2 \cdot \pi \cdot \frac{800}{60} = 83,78 \text{ s}^{-1} \quad (1+1) \text{ 2 točki}$$

$$M_1 = \frac{P}{\omega} = \frac{2000}{83,78} = 23,87 \text{ N m} \quad 1 \text{ točka}$$

b) $\tau = \frac{M_t}{W_t} \leq \tau_{\text{dop}}$ 1 točka

$$M_t = M_1 = 23,87 \text{ N m} \quad 1 \text{ točka}$$

$$W_t = \frac{\pi d^3}{16} \quad 1 \text{ točka}$$

$$\frac{23,87 \cdot 10^3 \cdot 16}{\pi d^3} \leq 12 \quad 1 \text{ točka}$$

$$d \geq \sqrt[3]{\frac{23,87 \cdot 10^3 \cdot 16}{\pi \cdot 12}} = 21,64 \text{ mm} \quad 1 \text{ točka}$$

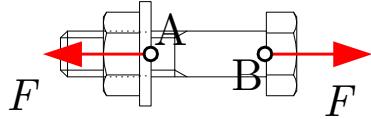
c) Obkrožen odgovor B 1 točka

$$M_1 = 6F_s a \quad 1 \text{ točka}$$

$$F_s = \frac{M_1}{6a} = \frac{23870}{6 \cdot 30} = 132,61 \text{ N} \quad (1+1) \text{ 2 točki}$$

$$\tau = \frac{132,61 \cdot 4}{\pi \cdot 4^2} = 10,55 \text{ MPa} \quad (1+1) \text{ 2 točki}$$

d)

..... (1+1) 2 točki

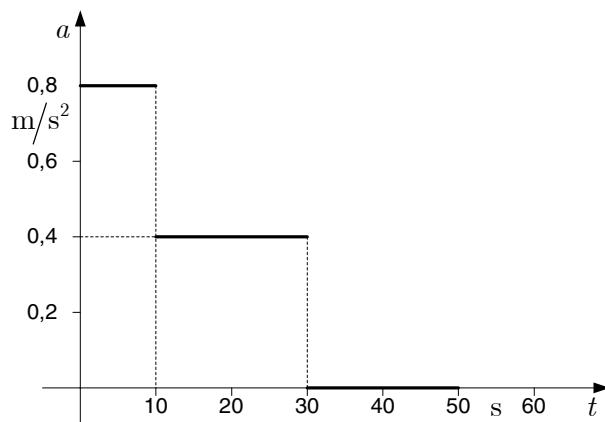
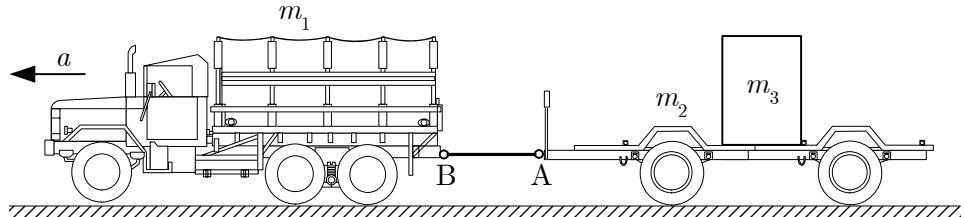
$$F = \sigma A \quad 1 \text{ točka}$$

$$F = 120 \cdot \frac{\pi \cdot 4^2}{4} = 1507,96 \text{ N} \quad (1+1) \text{ 2 točki}$$

PODROČJE PREVERJANJA C

C1

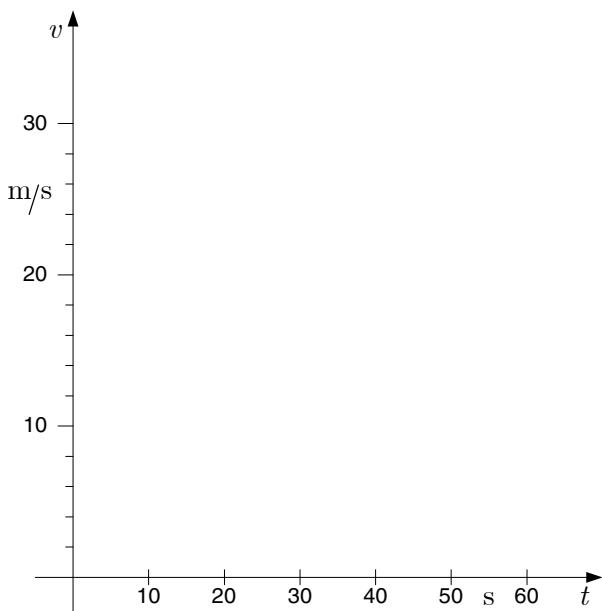
Tovornjak mase $m_1 = 2 \text{ t}$ je povezan s prikolico mase $m_2 = 1,5 \text{ t}$. Na prikolico je položeno breme mase $m_3 = 1,8 \text{ t}$. V začetku tovornjak miruje, nato pa se začne gibati s pospeški, ki so podani v diagramu $a - t$.

- a) Izračunajte hitrost tovornjaka po času 10 s, 30 s in 50 s.

Narišite diagram $v - t$ za opisano gibanje za čas od 0 do 50 s.

(9 točk)

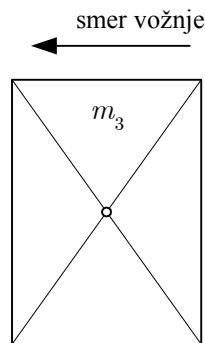

- b) Izračunajte celotno opravljeno pot po 50 s.

(8 točk)

- c) Narišite vse sile, ki delujejo na breme m_3 , ko tovornjak zavira. Izračunajte največji pojemek, pri katerem se breme še ne bo premaknilo po površini prikolice, če je količnik statičnega trenja 0,3.

(8 točk)

- d) Izračunajte največjo silo F_A v vezi A – B, ko se vozilo giblje enakomerno pospešeno s pospeškom $a = 1,2 \text{ m/s}^2$, če vse vozne upore zanemarimo.

(5 točk)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

- a) Hitrosti tovornjaka:

$$v_1 = v_0 + a_1 t_1 = a_1 t_1 \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$

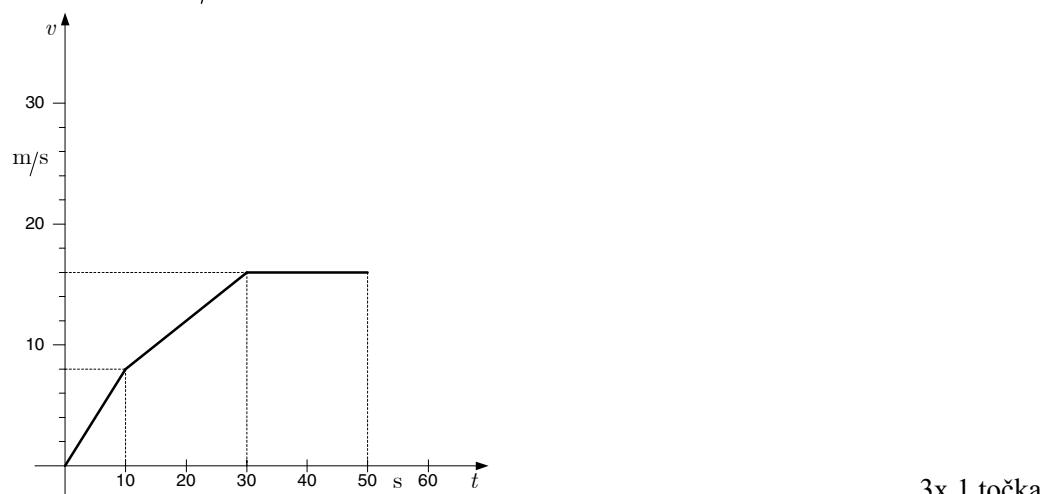
$$v_1 = 0,8 \cdot 10 = 8 \text{ m/s} \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$

$$v_2 = v_1 + a_2 t_2 \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$

$$t_2 = (30 - 10) = 20 \text{ s} \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$

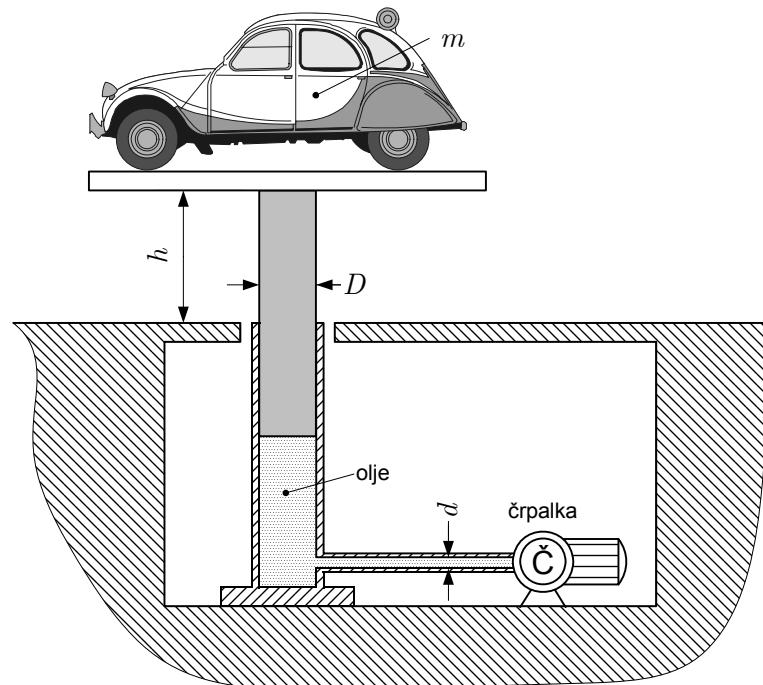
$$v_2 = 8 + 0,4 \cdot 20 = 16 \text{ m/s} \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$

$$v_3 = v_2 = 16 \text{ m/s} \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$

C2

Osebni avtomobil dvigamo s hidravlično dvigalko, kakor je prikazano na skici. Masa avtomobila je 1100 kg. Avtomobil dvigamo enakomerno, tako da je v času 18 s višina dviga $h = 1,8$ m. Lastno težo dvigalke zanemarite.

Izračunajte:

- hitrost dviganja avtomobila in njegovo kinetično energijo; (6 točk)
- nadtlak olja pod batom premera $D = 120$ mm; (7 točk)
- moč črpalke in delo, ki ga črpalka opravi za dviganje avtomobila; (6 točk)
- pretočno hitrost olja v dovodni cevi premera $d = 20$ mm (med dvigovanjem avtomobila); (8 točk)
- napetost v batu premera $D = 120$ mm. (3 točke)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

a) $v = \frac{h}{t}$ 2 točki

$$v = \frac{1,8}{18} = 0,1 \text{ m/s}$$
 1 točka

$$E_k = \frac{mv^2}{2}$$
 2 točki

$$E_k = \frac{1100 \cdot 0,1^2}{2} = 5,5 \text{ J}$$
 1 točka

b) $F_g = mg$ 1 točka

$$F_g = 1100 \cdot 9,81 = 10791 \text{ N}$$
 1 točka

$$A = \frac{\pi D^2}{4}$$
 1 točka

$$A = \frac{\pi \cdot 0,12^2}{4} = 0,01131 \text{ m}^2$$
 1 točka

$$F_g = pA$$
 2 točki

$$p = \frac{F_g}{A} = \frac{10791}{0,01131} = 954,1 \text{ kPa}$$
 1 točka

c) $P = F_g v$ 2 točki

$$P = 10791 \cdot 0,1 = 1079,1 \text{ W}$$
 1 točka

$$W = Pt$$
 2 točki

$$W = 1079,1 \cdot 18 = 19423,8 \text{ J}$$
 1 točka

d) $q_{V1} = q_{V2}$ 2 točki

$$q_{V1} = v_1 \frac{\pi d^2}{4}$$
 1 točka

$$q_{V2} = v \frac{\pi D^2}{4}$$
 1 točka

$$v_1 \frac{\pi d^2}{4} = v \frac{\pi D^2}{4}$$
 1 točka

$$v_1 = v \left(\frac{D}{d} \right)^2$$
 2 točki

$$v_1 = 0,1 \cdot \left(\frac{120}{20} \right)^2 = 3,6 \text{ m/s}$$
 1 točka

e) $\sigma = \frac{F_g}{A}$ 2 točki

$$\sigma = p = 954,1 \text{ kPa}$$
 1 točka